

KIRIK ÇÖMLEK PARÇASI

LINDA SUE PARK

1. Baskı: Beyaz Balina Yayınları, İstanbul 2015
Yeni Baskı: Beyaz Balina Yayınları, İstanbul 2025

Beyaz Balina Yayınları

KIRIK ÇÖMLEK PARÇASI

LINDA SUE PARK

Özgün Adı: A Single Shard

ISBN: 978-975-999-721-2

© 2001, Linda Sue Park

© Bu kitabın Türkçe yayın hakları Beyaz Balina Yayınları'na
aittir.

Yayın yönetmeni: Bülent Oktay

Editör: Aslıhan Kuzucan

Düzeltili: Nurten Hatırnaz

Son okuma: Aslı Onat

İngilizceden çeviren: Aslı Anar

Kapak tasarımı: İlknur Muştı

Sayfa tasarımı: Nurel Naycı

Baskı ve Cilt: **Deniz Matbaa**

Matbaa Sertifika No: 77699

Beyaz Balina Yayın Sanat Dağıtım Paz. San. ve Tic. Ltd. Şirketi

Ömerli Mah. Harman-tepe Cd. No: 17 K: 4

Arnavutköy / İstanbul

Tel: 0212 544 41 41/Faks: 0212 544 66 70

Yayınevi Sertifika No: 49238 info@beyazbalina.com.tr

KIRIK ÇÖMLEK PARÇASI

LINDA SUE PARK

Çeviren: Aslı Anar

*Kore'nin batı kıyılarında küçük bir köy,
12. yüzyılın sonları*

1. BÖLÜM

Ağaçkulak köprüye yaklaşırken, “Ee, Ağaçkulak! Bugün iyi acıktın mı bakalım?” diye seslendi Turnaadam.

Köyün iyi beslenenleri, her gün birbirlerini kibarca, “Bugün iyi yiyebildiniz mi?” diyerek selamlardı. Ağaçkulak ve arkadaşı, bu selamlaşmayı ters yüz ederek kendi aralarında bir şakaya çevirmişlerdi.

Ağaçkulak, belinde taşıdığı şişkin torbayı sıktı. İyi haberi hemen söylemek istemiyordu; ama heyecandan içi içine sığmıyordu. “Turnaadam! Beni az önce böyle selamlaman iyi oldu, çünkü günün ilerleyen saatlerinde doğru kelimeleri kullanmak zorunda kalacağız!” Torbayı kaldırdı. Turnaadam’ın gözlerinin şaşkınlıktan fal taşı gibi açıldığını görmek, Ağaçkulak’ı keyiflendirdi. Turnaadam’ın torbanın içindekini –bir torbaya böyle pürüzsüz bir şişkinlik verecek tek şeyi– hemen tahmin edeceğini biliyordu. Yamru yumru havuçlar ya da tavuk kemikleri değildi bu hayır, torba *pirinç*le doluydu.

Turnaadam koltuk değneğini selam verir gibi kaldırdı.

“Gel, genç arkadaşım! Nasıl böyle bir fırsat yakaladığını anlat; dinlemeye değer bir hikâyedir, kuşkusuz!”

Ağaçkulak, her sabah erkenden yaptığı gibi köyün çöp yığınlarını incelemeye çıkmış, hızlı hızlı yürüyordu. Önünde bir adam *küfede* –dallardan yapılma üstü açık, sırtta taşınan bir çantada– ağır bir yük taşıyordu. *Küfenin* üstünde, genelde pirinç taşımak için kullanılan, hasırdan geniş bir kap vardı.

Ağaçkulak, pirincin geçen yılın mahsulü olması gerektiğini biliyordu; köyün etrafındaki tarlalarda bu sene- nin pirinci daha yeni büyümeye başlamıştı. Pirinç hasadı ve yoksulların yere düşmüş pirinçleri çıplak tarlalardan toplamasına izin verilmesi, aylar sonrasını bulacaktı. Ancak o zaman pirincin saf lezzetini tadıp doyduklarını hissedebileceklerdi. Hasır çantaya bakmak bile Ağaçkulak’ın ağzını sulandırıyordu.

Adam yolun ortasında durup sırtındaki *küfeyi* daha yukarı çekerek taşınması zor ağırlığı kaldırdı. Ağaçkulak bakarken, pirinç, hasır kaptaki bir delikten dışarı iplik gibi akmaya başladı. Ardından gitgide artan bir hızla, daha fazlası dökülmeye devam etti. Adam bundan habersiz, yoluna devam etti.

Ağaçkulak, birkaç saniye boyunca kendi kendiyile mücadele etti. *Ona söyle; çabuk! Çok fazla pirinç kaybetmeden!*

Hayır! Bir şey söyleme. Köşeyi döndükten sonra yere düşen pirinçleri toplayabilirsin...

Ağaçkulak, kararını verdi. Adam yolun sonundaki dönemece varıncaya kadar bekledi, sonra onu yakalamak için koştu.

Başını öne eğerek, “Saygıdeğer beyefendi,” dedi soluk soluğa. “Arkanızda yürürken, yolunuzu pirincinizle işaretlediğinizi fark ettim!”

Çiftçi arkasına dönerek pirinç izini gördü. Güneşte yanmış geniş bir yüzü olan, iri yapılı bir adamdı; hasır şapkasını geriye iterek başını kaşıdı ve acıklı bir şekilde güldü.

“Sabırsızlık,” dedi çiftçi. “Bu küfeyi sağlamlaştırmalıydım. Ama o da daha fazla zaman alırdı. Şimdi, o zaman birazcık daha beklememenin bedelini ödüyorum.” İplerinden güç bela kurtulduğu küfeyi inceledi. Deliği kapamak için hasırı çekiştirdi ama boşuna. Şakadan bak şu işe, der gibi açtı kollarını. Ağaçkulak sırttı. Çiftçinin rahat tavrı hoşuna gitmişti.

“Bana birkaç yaprak getir, evlat,” dedi çiftçi. Ağaçkulak denileni yaptı, adam da yaprakları kabın içine geçici bir yama gibi döşedi.

Çiftçi *küfeyi* sırtına almak için çömeldi. Yürümeye başlarken, omzunun üstünden seslendi. “İyilik iyiliği hak eder, ufaklık. Eğer toplama zahmetine girersen yerdeki pirinç senindir.”

“Çok teşekkürler, iyi yürekli beyefendi!” diyen Ağaçkulak, kendinden gayet hoşnut, adamı başıyla selamladı.

Doğru bir karar vermişti ve az sonra belindeki torba pirinçle dolacaktı.

Ağaçkulak, Turnaadam'dan şunu öğrenmişti: Ormanda ve çöp yığınlarında yemek aramak, sonbaharda yere düşmüş tahıl tanelerini toplamak –bunlar yemek bulmanın onurlu yollarıydı– zaman ve çaba gerektiriyordu. *Ama hırsızlık ve dilencilik yapan bir insanın köpekten farkı yoktur*, derdi Turnaadam.

“Çalışmak bir adama saygınlık kazandırır, çalmak ise onu yok eder,” derdi sıklıkla.

Ağaçkulak için Turnaadam'ın tavsiyesine uymak her zaman kolay değildi. Bugün olduğu gibi mesela. Ağaçkulak'ın yaptığı gibi, adama küfesinden pirinç döktüğünü söylemek için beklemek, çalmak sayılır mıydı? Bir sevap bir günahı telafi eder miydi? Ağaçkulak yalnız başına ya da Turnaadam'la tartışarak, bu tür sorular üzerinde düşünürdü sık sık.

“Bu gibi soruların iki şekilde faydası dokunur,” diye açıklamıştı Turnaadam. “İnsanın zihnini dinç, aklını boş midesinden uzak tutarlar.”

Şimdi de, her zaman olduğu gibi, Ağaçkulak'ın düşüncelerini o söylemeden biliyor gibiydi. “Bana şu çiftçiye anlat,” dedi. “Nasıl bir adam?”

Ağaçkulak, bir süre hafızasını yoklayarak soruyu tarttı. Sonunda, “Sabırsız biriymiş; kendisi söyledi,” diye ya-

nıtladı. “Küfeyi sağlamlaştırmakla zaman kaybetmek istememiş. Ve yere düşen pirinçleri toplama zahmetine girmezmiş.” Ağaçkulak duraksadı. “Ama rahatlıkla gülüyordu, kendine bile.”

“Şu an burada olsaydı ve ona pirincinin döküldüğünü söylemeden önce biraz beklediğini duysaydı, sence ne derdi ya da ne yapardı?”

“Gülerdi,” dedi Ağaçkulak, cevabının hızına kendi de şaşırarak. Sonra, daha yavaşça, “Sanırım... dert etmezdi,” diye ekledi.

Turnaadam, çocuğun yanıtından tatmin olmuş bir şekilde başını salladı. Ağaçkulak arkadaşının çoğu kez söylediği bir sözü düşündü: *Âlimler dünyanın büyük sözlerini okurlar. Ama sen ve ben dünyanın kendisini okumayı öğrenmek zorundayız.*

Ağaçkulak, adını kurumuş ya da yere devrilmiş ağaç gövdelerinin üzerinde, çürümüş odundan çıkan yarım daire şeklindeki, buruş buruş mantardan almıştı. *Bir kimsesiz için iyi bir isim*, demişti Turnaadam. Ağaçkulak’ın başka bir ismi vardıysa bile, artık hatırlamıyordu.

Ağaçkulak köprüünün altındaki boş yeri Turnaadam’la paylaşıyordu. Aslında Turnaadam onunla paylaşıyordu desek, daha doğru olurdu. Ne de olsa, oraya ilk gelen Turnaadam’dı ve yakın zamanda gideceği de benze-

miyordu. Doğuştan büzüşmüş ve yamuk olan baldırıyla ayağına bakılırsa böyle olacağı kesindi.

Ağaçkulak, arkadaşının adının hikâyesini biliyordu. “Doğduğum zaman bacağımı gördüklerinde, yaşamayacağımı sanmışlar,” demişti Turnaadam. “Sonra, bak-tılar hayatımı bir bacak üstünde geçiriyorum, o zaman turnaya benzediğimi söylediler. Ama turnalar, tek bacakları üstünde durmalarının yanı sıra, uzun yaşamın da simgesidirler.” *Gerçekten de öyle*, diye düşündü Turnaadam. Ailesindeki herkesten daha uzun yaşamış, çalışmadığı için de sahip olduğu her şeyi teker teker satmak zorunda kalmıştı. Son olarak da başının üstündeki çatıyı satmıştı. Köprünün altında yaşamaya bu yüzden başlamıştı.

Bir keresinde, bir yıl kadar önce, Ağaçkulak ona orada ne kadar zamandır yaşadığını sormuştu. Turnaadam başını iki yana sallamıştı; hatırlamıyordu. Ama sonra yüzü aydınlanmış, topallaya topallaya köprünün bir tarafına atlayarak Ağaçkulak’ı da yanına çağırmıştı.

“Ne zamandan beri burada olduğumu hatırlamıyorum,” dedi, “ama senin ne kadar zamandır burada olduğunu biliyorum.” Yukarıyı, köprünün altını işaret etti. “Acaba sana bunu daha önce gösterdim mi?”

Tahta çubuklardan birinin üstünde bir dizi derin çentik vardı, sanki sivri uçlu bir taşla yapılmış gibilerdi. Ağaç-

kulak çentikleri inceledi, sonra Turnaadam'a bakarak başını iki yana salladı. "Yani?"

"Buraya geldiğinden bu yana her ilkbahar için bir çentik," diye açıkladı Turnaadam. "Geçirdiğin yılların hesabını tuttum, çünkü kaç yaşında olduğunu bilmek isteyeceğin günün geleceğini düşünüyordum."

Ağaçkulak yeniden, bu kez meraklı bir ilgiyle baktı. İki elin parmakları kadar çentik vardı –toplamda on tane.

Turnaadam, daha Ağaçkulak sormadan cevapladı. "Hayır, on yaşından daha büyüksün," dedi. "İlk geldiğinde ve bu çentikleri yapmaya başladığımda, belki iki yaşındaydın –yürüyor ve konuşabiliyordun."

Ağaçkulak, başını salladı. Hikâyenin geri kalanını zaten biliyordu. Turnaadam, Ağaçkulak'ı köprüye getiren adamdan çok az şey öğrenebilmişti. Songdo şehrinde yaşayan iyi kalpli bir keşiş, Ağaçkulak'ı küçük bir sahil köyü olan Çulpo'ya götürmesi için adama para vermişti. Ağaçkulak'ın annesiyle babası hummadan ölmüştü, keşiş de çocuğun Çulpo'da yaşayan bir amcası olduğunu biliyordu. Köye vardığında, adam amcanın artık orada yaşamadığını öğrendi, evi uzun süre önce terk edilmişti. Ağaçkulak'ı dağın yamacındaki tapınağa götürdü, ama keşişler çocuğu kabul edemediler çünkü orada da humma salgını vardı. Köylüler, adama çocuğu köprüye götürmesini, tapınak hastalıktan arınıncaya kadar Turnaadam'ın çocuğa bakacağını söylediler.

“Ve,” derdi Turnaadam her zaman, “birkaç ay sonra keşişlerden biri seni almaya geldiğinde, onunla gitmedin. Sağlam bacağıma bir maymunun ağaca yapıştığı gibi yapıştın, ağlamadın ama bacağımı da bırakmadın! Keşiş gitti. Sen kaldın.”

Ağaçkulak daha küçükken, sık sık Turnaadam’dan .. hikâyeyi anlatmasını isterdi, onu tekrar tekrar dinlerse bir şey daha öğrenecekmiş gibi –babasının işinin ne olduğunu, annesinin nasıl görüldüğünü, amcasının nereye gittiğini– ama asla yeni bir şey olmazdı. Artık bir önemi de yoktu. Ağaçkulak bir Turnaadam’ı, bir de köprüyü biliyordu bunlar dışında bildiği ya da ihtiyaç duyduğu bir şey yoktu.

O sabahki kahvaltıları, tam bir ziyafetti. Pirincin bir kısmını toprak bir kapta lapa olarak pişirip, kabaktan oyulmuş bir kâsedede servis yaptılar. Turnaadam, yemeğe bir sürpriz daha ekledi: İki tavuk budu. Kuru kemiklerin üstünde et kalmamıştı ama iki arkadaş, kemikleri kırarak içindeki bütün iliği emdiler.

Yemekleri bitince Ağaçkulak, nehirde ellerini yıkadı. Sonra da ayaklarının ıslanmasından nefret ettiği için elinden gelse nehre hiç girmeyecek olan Turnaadam’a bir testi su getirdi. Ardından köprünün altındaki yerlerini toplamaya koyuldu. Burayı düzenli tutmaya özen gösteriyordu, çünkü yorucu günün sonunda uyumak için yer açmak zorunda kalmaktan hoşlanmıyordu.

Ağaçkulak temizliği bitirdiğinde, arkadaşını bırakıp yeniden yola çıktı. Bu kez çöp yığınlarının arasında zikzak çizmiyor, bilinçli olarak küçük bir eve doğru ilerliyordu. Burası, yoldaki bir dönemecin üzerindeydi ve diğer evlerden ayrı duruyordu.

Ağaçkulak, çamur ve ahşaptan yapılmış eve yaklaşıırken yavaşladı. Başını eğerek kulak kabarttı ve bir şarkı işitince sırttı. Çömlek ustası Min, şarkı söylüyordu, bu da bu günün “çöp” günü olduğu anlamına geliyordu.

Min’in evi sırtını, dağın çam ormanlarına uzanan eteklerine ve üstündeki çalılarla fidanlara veriyordu. Ağaçkulak, evin etrafında döndü. Min, çömlekçi çarkını arkadaki saçakların altında tutuyordu. Şimdi de oradaydı, kır saçlı başını çarka doğru eğmiş, sözsüz bir şarkı mırıldanıyordu.

Ağaçkulak, alçak dallarıyla onu gözlerden saklayan pavlonya ağacının arkasındaki en sevdiği noktaya doğru dikkatle ilerledi. Yaprakların arasından Min’i gözetleyerek keyifle nefesini tuttu. Min Usta, yeni bir çömlek yapmaya başlıyordu.

Çarkın ortasına lahana büyüklüğünde bir kil parçası attı. Onu alıp üst üste birkaç kez daha attı ve son bir atıştan sonra, bir an oturup kile baktı. Çarkın tabanını döndürmek için ayağını kullanarak nemli ellerini cansız yumrunun üstüne yerleştirdi ve Ağaçkulak, yüzüncü kez, gerçikleşen mucizeyi izledi.

Kil yalnızca birkaç saniye içinde yükselip alçaldı, uzadı, sonra yuvarlak hale geldi, ta ki mükemmel bir simetriyle şekillenene kadar. Sonra dönüşü yavaşladı. Bu arada şarkı da yavaşlayıp sustu ve Ağaçkulak'ın duyamadığı mırıltılar halini aldı.

Min, dik oturdu. Kollarını kavuşturup vazoya biraz uzaktan bakmak istercesine, hafifçe geri yaslandı. Çarkı diziyle yavaşça çevirerek zarif şeklin üstünde görünmez hataları aradı. Birden “İyy!” dedi ve başını iki yana sallayıp kili tek bir hamleyle kavrayarak yeniden çarka fırlattı. Bunun üzerine kil utanmış gibi, çarkın üstünde kaba saba bir yumruya dönüştü.

Ağaçkulak, nefesini tuttuğunu ağzını açarak nefesini bıraktığı zaman fark etti. Yüksekliğinin yarısı genişliğindeki, bir çiçeğin taç yapraklarına benzeyen kıvrımları olan vazo, onun gözüne mükemmel görünmüştü. Aca- ba Min onu niçin değersiz bulmuştu? O kadar hoşuna gitmeyen ne görmüştü onda?

Min, ilk denemesini çöpe atmakta hiç tereddüt etmezdi. Sonra aynı işlemleri sabırla tekrarlardı. Ağaçkulak, kilin Min sonuçtan memnun kalana dek dört kez yükselip alçaldığını gördü. Dört denemenin hepsi de Ağaçkulak'a aynı görünmüştü ama dördüncüde olan bir şey, Min'in hoşuna gitmişti. Bir sicim alıp kilden vazoyu çarktan ayırdı. Sonra da vazoyu kuruması için dikkatle bir tepsinin üstüne yerleştirdi.

Ağaçkulak gizlice uzaklaşırken, parmaklarıyla günleri saydı. Çömlekçinin programını iyi biliyordu; bir sonraki ‘çöp’ gününe daha çok vardı.

Arkasını dağlara vermiş ve kıyısındaki nehrin düzgün bir yara izi gibi sınırını çizdiği Çulpo köyü, denizin karşısındaydı. Çömlekçileri, ünü yalnızca Kore’ye değil, Çin İmparatoru’nun sarayının avlusuna kadar yayılmış, narin seladon* seramiğinden çanak çömlek üretiyorlardı.

Çulpo, hem yeri hem de toprağı nedeniyle önemli bir seramik köyüydü. Batı Denizi** kıyısında, hem kuzeye doğru en kolay deniz yoluna hem de Çin’le bol miktarda ticarete erişimi vardı. Köyün kuyularından çıkan kil de koleksiyoncular tarafından bu kadar değer verilen seladon seramiğine mükemmel rengini veren yeterli demir miktarını içeriyordu.

Ağaçkulak, köydeki bütün çömlekçilerin isimlerini biliyordu, ama kısa bir süre öncesine kadar hepsini çöp yığınları sayesinde tanıyordu. Daha önce onları hiç iş başında izlememiş olduğuna inanmakta güçlük çekiyordu. Son yıllarda köyün seramik fırınlarından çıkan çömlekler, hem hanedan sarayına hem de Budist tapınaklarına hediye alacak kadar varlıklı olanların beğenisini kazanmış, çömlekçiler de zenginleşmişti. Bunun sonucu olarak çöp

* Nesnelere parlaklık veren saydam bir vernik olan sırın açık yeşil renkte bir cinsi (Ç.N.)

** Kore’nin batısındaki, Büyük Okyanus’a açılan iç deniz “Sarı Deniz”in Korecedeki adı (Ç.N.)